

Tarım Sektörü Mükelleflerinin Vergi Algı Düzeylerinin Tespiti: Finike İlçesi Örneği*

Tuğba Nazlı¹Mustafa Taytak²

Başvuru/Received: 10/01/2025

Yayın/Online Published: 20/04/2025

Kabul/Accepted: 15/04/2025

Özet

Bu çalışmanın temel amacı, Antalya'nın Finike ilçesinde tarımsal faaliyetlerde bulunan çiftçilerin vergi algı düzeylerinin demografik özelliklerine göre değişip değişmediğini belirlemektir. Araştırmada betimsel bir çalışma olan tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma verileri nicel yöntemlerinden anket yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Nicel verilerin elde edilmesinde kullandığımız ölçek, Sarı (2016) tarafından geliştirilmiş ve uygulanmış ölçek ile Taytak (2010) tarafından geliştirilmiş ve uygulanmış ölçek sorularından yararlanılarak elde edilmiştir. 270 üreticiyle gerçekleştirilen anket uygulamasıyla elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiş, parametrik olmayan istatistiksel testler ve betimleyici yöntemlerle yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre çiftçilerin vergi algı düzeylerinin genel anlamda orta düzeyde olduğu ($\bar{x}= 3,30$) görülmüştür. Ayrıca çiftçilerin vergi algı düzeyleri cinsiyet, yaş ve gelir seviyesi değişkenlerinde anlamlı farklılık gösterirken, medeni durum ve eğitim seviyesi değişkenlerinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bu doğrultuda, çiftçilerin vergi algı düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim politikalarının yaygınlaştırılması, kayıt dışılıkla mücadele mekanizmalarının güçlendirilmesi ve destekleme politikalarıyla vergi sisteminin entegrasyonunun sağlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zirai Kazanç, Tarım Sektörü, Vergi Bilinci, Vergi Uyumu

JEL Sınıflandırması: Q19, H26, H39

Determination of Tax Perception Levels of Taxpayers in the Agricultural Sector: Evidence from Finike District

Abstract

The primary objective of this study is to determine whether the tax perception levels of farmers engaged in agricultural activities in the Finike district of Antalya vary according to their demographic characteristics. The research employed a descriptive survey model. The data were collected using a quantitative method, specifically through a questionnaire. The scale used to gather the quantitative data was developed based on the instruments designed and applied by Sarı (2016) and Taytak (2010). The data obtained from the survey conducted with 270 producers were analyzed using the SPSS software, and interpreted through non-parametric statistical tests and descriptive methods. According to the findings, the overall tax perception level of farmers was found to be moderate ($\bar{x} = 3.30$). Additionally, while the tax perception levels of farmers showed statistically significant differences based on gender, age, and income level variables, no significant differences were observed in terms of marital status and education level. In this context, it is recommended to expand educational policies aimed at increasing farmers' tax perception levels, strengthen mechanisms to combat the informal economy, and ensure the integration of the tax system with agricultural support policies.

Keywords: Hofstede Culture Dimensions, Paternalist Leadership, Theoretical Analysis

JEL Classification: Q19, H26, H39

* Bu çalışma, Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Maliye Anabilim Dalında Doç. Dr. Mustafa TAYTAK danışmanlığında Tuğba NAZLI tarafından hazırlanmakta olan yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

¹Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Maliye Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Uşak, Türkiye,

² Sorumlu Yazar, Uşak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Uşak, Türkiye. mustafa.taytak@usak.edu.tr

1. Giriş

Kültür Vergi ve tarım, devlet kavramının oluşmasında önemli rol oynamış, yerleşik hayata geçişin temelini oluşturarak hem bireysel yaşamın hem de ekonomik yapının temel bileşenlerini oluşturmuşlardır. Bu bağlamda geçmişten günümüze, toplumsal ve ekonomik hayatta büyük bir rol oynayan bu iki kavram birbirlerini sürekli etkilemiştir (Sarı ve Gencel, 2016).

Günümüzden yaklaşık 12.000 yıl önce Holosen Dönemi ile iklimin daha stabil hale gelmesi ve insan topluluklarının tarımla tanışmasıyla yerleşik hayata geçilmenin temelleri atılmıştır. Holosen Dönemi'nde, insanlar avcı-toplayıcı yaşam tarzından tarım yapmaya ve hayvanları evcilleştirmeye başlayarak kalıcı yerleşimler kurmuşlar ve medeniyetin temellerini oluşturmuşlardır (Uyanık ve Berk, 2016). Sanayi Devrimi öncesinde, Avrupa'nın birçok ülkesinde tarım, ana ekonomik faaliyet ve gelir kaynağı olmuş, büyük toprak sahipleri ve aristokrasi, tarımsal üretimden elde ettikleri gelirlerle güçlenmiş, tarımsal ürünlerin ticareti, yerel ve uluslararası pazarlarda önemli bir ekonomik faaliyet haline gelmiştir. Devlet olgusunun ortaya çıkmasından sanayi devriminin başlamasına kadar üretim sektörünün tarıma dayalı olarak şekillenmiş olmasından kaynaklı olarak, bu döneme ait uygulanan vergilerin konusunu temel anlamda tarım arazileri ve tarımsal ürünler oluşturmaktaydı (Sarı, 2016).

Tarım sektörü, dün olduğu gibi bugün de önemini korumakta, sadece gıda üretimiyle sınırlı kalmayıp, ekonominin farklı alanlarına yayılarak artmaktadır. Biyoyakıtlardan tekstil hammaddelerine, çeşitli endüstriyel ürünlere kadar geniş bir yelpazede ihtiyaçları karşılamasının yanı sıra, ülkelerin dış ticaretinde kilit bir rol oynamakta ve döviz ihtiyacını karşılayarak önemli bir ihracat kalemi haline gelmektedir. Bu çerçevede, tarım sektörü hem temel gıda ihtiyacını karşılama noktasında hem dış ticaretteki stratejik konumu hem de sunduğu geniş istihdam imkanlarına sahip olması nedeniyle ülke ekonomilerinin hep merkezi bir konumunda yer almaktadır (Demir ve Kaya, 2017).

Coğrafi konumu sayesinde Türkiye, önemli bir tarım ülkesidir. İhracattaki büyük payı düşünüldüğünde, tarımsal faaliyetlerden elde edilen vergi gelirleri önemli bir kaynak olma potansiyeli taşır. Ancak, tarım sektörünün doğa koşullarına yüksek bağımlılığı, çiftçilerin hesap tutmalarının güç olması, gelirin hesaplanmasındaki teknik zorluklar ve yıllık gelirdeki dalgalanmalar, bu alanda etkili ve sürdürülebilir bir vergilendirme sistemi kurmayı güçleştiren faktörlerdir. (Hayran, 2013). Bu bağlamda, 1998'de yürürlüğe giren 4639 sayılı Kanun, tarım sektöründeki vergilendirme sisteminde önemli değişiklikler yapmıştır. Daha önceki uygulamalarda yer alan işletme büyüklüğü ve yıllık satış tutarı kriterlerine dayalı uygulamaların yanı sıra, bu ölçütlere ulaşamayan küçük çiftçilere tanınan muafiyet de kaldırılmıştır. Ayrıca, yıllık satış tutarını aşamayan çiftçiler için geçerli olan götürü gider usulü, asgari zirai kazanç esası ve asgari zirai vergi de yürürlükten kaldırılmıştır. Bu değişiklikler, yıllık satış tutarı ölçüsünün belge düzenlemekten kaçınma, hasılatı gizleme ve tarımsal ürünlerde kayıt dışılığa yol açması gibi sorunları gidermeyi hedefliyordu. Son durumda, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na göre çiftçilerin vergilendirilmesi, vergi kesintisi (stopaj) usulü veya zirai araç ölçüsü ve işletme büyüklüğü ölçütleri kullanılarak gerçek usulde gerçekleştirilmektedir (Taşdelen, 2010:138).

Bu çalışmanın temel amacı, çiftçilerin vergiye ilişkin algılarını, vergi bilinci düzeylerini ve mevcut vergi sistemine yönelik değerlendirmelerini tespit etmeye yöneliktir. 270 çiftçi ile gerçekleştirilen anket uygulaması sonucunda elde edilen bulgular, SPSS programı kapsamında analiz edilmiş, gerekli testler ve betimleyici yöntemlerle yorumlanmıştır.

2. Zirai Kazançların Vergilendirilmesi

Gelir Vergisi Kanunu'na göre zirai kazanç her türlü zirai faaliyet sonucu ortaya çıkan kazancı ifade edilmektedir (GVK. md. 52). Buna göre zirai faaliyet; “deniz, arazi ve göl gibi alanlarda ekim, dikim, üretim, yetiştirme ve ıslah çalışmaları ya da doğal kaynaklardan doğrudan faydalanma yoluyla bitki, orman, hayvan ve bunların ürünlerinin üretilmesi, avlanması, taşınması veya farklı şekillerde değerlendirilmesi” olarak kabul edilir.

Gelir Vergisi Kanunu, zirai kazançları vergilendirilecek gelir unsurları içerisinde saymıştır (GVK. md. 2). Gelir Vergisi Kanunu'na göre, zirai kazançlar esas olarak iki farklı yöntemle vergilendirilmektedir. Bu yöntemler gerçek usul ve stopaj (tevkifat) yöntemidir. Gerçek usule göre vergilendirilmeyen çiftçiler kazançları üzerinden beyanname vermezler. Ancak zirai işletmeye dahil edilmeyen ve çiftçiye ait olan biçerdöver veya benzeri bir motorlu araç veya on yaşından küçük ikiden fazla traktörün işletilmesinden doğan gelirler, ticari kazanç hükümlerine tabi tutularak vergilendirilmektedir.

Zirai kazançlarda vergilendirme genellikle tevkifat yöntemiyle gerçekleştirilmekte olup, gerçek usule tabi olmayan çiftçilerin defter tutma yükümlülüğü yoktur. Gerçek usulde vergilendirilen çiftçiler, genel olarak işletme hesabı esasına dayalı şekilde “çiftçi işletme defteri” tutmakla yükümlüdür. Ancak, dileyen çiftçiler bu yönteme alternatif olarak bilanço esasına göre defter tutmayı da tercih edebilirler (GVK. Md. 53; Zirai Kazanç Elde Eden Mükellefler İçin Vergi Rehberi, 2024). Vergilendirilme usulü GVK'nın 54. maddesinde belirtilen işletme büyüklüğü ölçülerine göre belirlenmektedir. Bitkisel ürünlerde dekar, hayvansal ürünlerde hayvan adedi esas alınarak; bir biçerdöver veya bu nitelikte bir motorlu araca ya da on yaşına kadar iki adetten fazla traktöre sahip çiftçilerin kazançları gerçek usule göre vergilendirilirken, işletme büyüklüğü ve hasılat tutarı belirlenen sınırları aşmayan çiftçiler ise hasılatları üzerinden stopaj (tevkifat) yoluyla vergilendirilecek ve beyanname vermek zorunda kalmayacaklardır.

2.1. Gerçek Usulde Vergilendirme

Gelir Vergisi Kanunu'na göre tarımsal kazançların gerçek usulde vergilendirilebilmesi için tarımsal faaliyetle uğraşanların kanunda belirtilen ölçüleri aşması gereklidir. Tarımsal kazanç elde edenlerden;

- Gelir Vergisi Kanunu 54. madde de belirtilen işletme büyüklüğü ölçülerini geçen,
- Bir biçerdöver ya da bu nitelikte bir motorlu araç sahibi olan,
- On yaşına kadar iki adetten fazla traktöre sahip olan,
- Ziraat gruplarından birkaçına dahil olan zirai faaliyetlerin birlikte yürütülmesi durumunda, en fazla iki grup için belirlenen işletme büyüklüğü sınırlarının yarısını geçen,

- Gerek şahsi işletmesi gerekse ortaklık şeklinde içerisinde olduğu, şahsi işletme büyüklüğü ölçüsünün altında kaldığı halde, kendisine ait işletmenin ve ortaklık payının toplamının ölçüsü bu ölçüyü aşanlar,
- İsteği üzerine gerçek usulde vergilendirilmek isteyen çiftçilerin kazançlarına gerçek usulde vergilendirme uygulanır (Vergi Rehberi, 2024).

GVK'nın 54. maddesindeki işletme büyüklüğünü aşan çiftçilere gelire göre artan oranlı gelir vergisi uygulanmakta olup, 2024 takvim yılına göre kazançlarının %15 ile %40 arasında değişen oranlı gelir vergisi tarifesine uygulanmaktadır (324 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği). Gerçek usule göre vergi veren çiftçiler, zirai işletme hesabı ya da bilanço hesabına göre beyanname vermek, belge almak, belge düzenlemek ve bu belgeleri saklamak yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır (Şentürk ve Yardımcıoğlu, 2018). Söz konusu bu yükümlülüklerle amaçlanan temel unsur kayıt dışılığı önlemektir (Hayran, 2012).

2.2. Stopaj (Tevkifat) Usulünde Vergilendirme

Zirai kazançlarda uygulanan stopaj yöntemiyle vergilendirme, çiftçilerden satın alınan ürünlerin bedeli üzerinden, satın alanlarca (tüccar, komisyoncu, pazarcı vb.) kanunda belirtilen oranda kesinti yapılarak çiftçiler adına vergi dairesine yatırılması sonucu gerçekleştirilmektedir. Bu yöntemin uygulanması halinde, çiftçilerin defter tutma ve belge düzenine uyma zorunluluğu bulunmamaktadır (Şentürk ve Yardımcıoğlu, 2018). Gelir Vergisi Kanunu'nda (md. 94) belirtilen kurum ve kişiler, işletme büyüklüğü ilgili mevzuat çerçevesinde belirli sınırların altında kalan çiftçileri de içermek üzere, bu çiftçilerden satın aldıkları ürünler karşılığında yaptıkları ödemelerden %2 ve %4 oranlarında gelir vergisi kesintisi yapmak zorundadır (Hayran, 2012). Ürünlerin ticaret borsalarında satılması durumunda, borsa dışı satışlara kıyasla daha az stopaj oranı uygulanmaktadır (Ceylan vd., 2014).

Vergi Usul Kanunu'nun 234. maddesine göre, vergilendirmenin uygulama maliyeti ile sorumluluğu temel olarak kaynakta kesintiyi yapanlarca üstlenilmektedir. Yine, Vergi Usul Kanunu 173. maddede stopaj yöntemiyle vergilendirilen çiftçiler, muhasebe defteri tutma ve vergi beyanname vermesi yükümlülüğünden muaf tutulmaktadır. Ancak, bu çiftçilerin gerçekleştirdikleri satışlar dolayısıyla müstahsil makbuzu almaları ve bu makbuzları saklamaları gerekmektedir.

Türkiye'de tarımsal faaliyetlerle uğraşanların büyük bir çoğunluğu stopaj usulü ile vergilerini ödemektedir. Bunun nedenleri arasında, çiftçilerin kayıt tutma sistemlerini takip etmemesi, eğitim seviyelerinin düşük olması, işletme içi tüketimin ayrılamaması, tarım işletmelerinin aile çiftçiliği niteliğinde parçalı işletmeler olması, tarımsal faaliyetlerin doğa koşullarına bağımlılığı ve gider tespitinin güçlüğü yer almaktadır (Akdoğan, 2011). Stopaj yoluyla vergilendirilmeye tabi olan çiftçiler yıllık gelir vergisi beyanname vermemiş, zirai faaliyetleri dışında elde ettikleri kazançlar sonucu gelir vergisi beyanname vermeleri durumunda ise zirai faaliyet sonucu elde ettikleri gelirleri bu beyannameye belirtmezler (Hayran, 2012).

Vergi teorisine göre, verginin net kazanç üzerinden uygulanması esastır. Ancak, stopaj vergisi uygulamalarında, vergi ürünün satış fiyatı üzerinden alınmaktadır. Bu yaklaşım, üretim maliyetlerini göz ardı ettiği için farklı maliyetlerle üretilen ve piyasa koşulları nedeniyle aynı fiyat seviyesinden alıcı bulan ürünlerde vergi adaletsizliklerine yol açmaktadır. Bu durum,

Üreticiler arasında haksız rekabet koşulları oluşturmakta ve vergi yükünün adil dağılımını engellemektedir. Dolayısıyla, stopaj yöntemi vergi adaletini zedeleyerek, farklı maliyetlerle üretim yapan üreticinin aynı vergi yükünü taşımasına neden olmaktadır (Hayran, 2012). Örneğin, yüksek verimliliğe sahip topraklarda üretim yapan bir çiftçi, düşük verimliliğe sahip topraklarda üretim yapan bir çiftçiye nazaran, benzer üretim maliyetleri karşısında daha yüksek bir gelir elde edebilmektedir. Farklı gelir düzeylerine rağmen, her iki çiftçi de ürünlerini aynı fiyatla piyasaya sunmakta ve bu satış fiyatları üzerinden vergi ödemektedir. Ortaya çıkan bu adaletsizliğin önlenmesi için, tarımsal ürünlerde verginin net kazanç üzerinden uygulanması önem arz etmektedir.

3. Çiftçilerin Vergi Algılarına Yönelik Literatür Taraması

Vergi algısı, bireylerin ve toplumun vergiye yönelik düşünce, tutum ve inançlarının en temel ifadesidir. Bu güçlü algı, kişilerin vergi ödeme istekliliğini, vergiye karşı sergiledikleri davranışları ve hatta devlete duydukları güveni doğrudan şekillendirir. Tarım sektörü ile bu sektörün en önemli paydaşı olan çiftçilerin vergi algı düzeylerine ilişkin genel durum incelendiğinde, literatürde bu konuda yapılan akademik çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu da çalışmanın gerekliliğini ortaya koyan önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Literatürdeki çalışmalardan ilki kabul edilebilecek alışma Birinci (2010) tarafından yapılan bir çalışmadır. Birinci (2010), Tekirdağ'da 100 çiftçiyle yaptığı yüz yüze anket çalışmasında, çiftçilerin belirli bir vergi bilincine sahip olduğunu ancak düşük gelir seviyeleri, eğitim eksikliği ve kamu hizmetlerinin yetersizliği gibi faktörler nedeniyle vergi ödeme motivasyonlarının dştğn ortaya koymuştur. Çalışma neticesinde bu durumun çiftçilerin vergi bilincini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Hayran (2013) yaptığı çalışmada, tarım sektörünün yüksek bir vergi potansiyeline sahip olduğunu ve aynı zamanda tarımsal vergilemenin vergi politikalarının etkin bir aracı olarak kullanılabileceğini ortaya koymuştur. Ancak, sektörde yaygın olarak uygulanan stopaj yönteminin kayıt tutma zorunluluğu getirmemesi, çiftçilerin muhasebe alışkanlığının gelişmesini engellemektedir. Araştırma, gerçek usule geçişin hem kayıtların yaygınlaşmasını sağlayacağını hem de daha sağlıklı tarım politikalarının oluşturulmasına olanak tanıyacağını vurgulamıştır.

Sarı (2016), Malatya'nın Merkez (Battalgazi-Yeşilyurt) ilçesindeki çiftçilerin vergi bilinç ve uyum düzeylerini belirlemek amacıyla 264 katılımcıyla bir anket çalışması yürütmüştür. Bu araştırmada, vergi bilinç düzeylerini ölçmek amacıyla sorular yöneltilmiş ve yapılan analizler sonucunda katılımcıların vergi bilinç düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Çalışma, vergi bilincini artırmak için çiftçilere yönelik vergi eğitimleri düzenlenmesi ve vergi mevzuatının her eğitim seviyesinden kişinin kolayca anlayabileceği şekilde sadeleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Demir ve Kaya (2017) ise Antalya'da 263 çiftçiyle gerçekleştirdikleri saha çalışmasında, zirai faaliyetlerde bulunan çiftçilerin vergiye ilişkin algılarını incelemeyi amaçlamışlardır. Bu çalışmanın bulgularına göre, tarım sektörünün kayıt altına alınması sadece vergi gelirleri için

değil, genel anlamda kayıt dışılığın önlenmesi noktasında da büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, çiftçilerin öz tüketimleri dışındaki tüm tarımsal ürünlerin kesinlikle kayıt altına alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, çalışmada tarım üreticileri açısından vergi bilinci ve vergi ahlakı düzeylerinin henüz istenilen seviyede olmadığı belirtilmiştir.

Oğuz (2023) ise İzmir'in Urla ilçesinde 341 çiftçiyle gerçekleştirdiği çalışmada, çiftçilerin vergi bilinci ve algısını incelemiştir. Bu çalışmada, ankete katılan çiftçilerin vergiye dair yaklaşımlarının genel kavramlardan çok, mevcut uygulamalar çerçevesinde şekillendiği tespit edilmiştir. Çalışma, çiftçilerde vergi bilincinin yeterince gelişmediğini ve vergilendirmenin yalnızca mali bir yük olarak değil, teşvik edici ve düzenleyici bir araç olarak algılanmasının ancak çiftçilerin vergi konusundaki bilgi düzeyinin artırılmasıyla mümkün olabileceği sonucuna varmıştır.

Vergi bilinci, tarımsal üretimin sürdürülebilirliği ve adil bir vergi sisteminin oluşturulması açısından kritik bir öneme sahiptir. Ancak literatürde yer alan çalışmalar, Türkiye'de tarım sektöründe faaliyet gösteren mükelleflerin vergiye ilişkin bilgi düzeylerinin ve bilinç seviyelerinin genel olarak düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Çiftçilerin vergiye yönelik algıları çoğunlukla yalnızca mali bir yükümlülük çerçevesinde şekillenmekte, verginin teşvik edici ve düzenleyici işlevleri yeterince değerlendirilememektedir. Bu durum hem vergiye gönüllü uyumu azaltmakta hem de tarım politikalarının etkin bir biçimde uygulanmasını güçleştirmektedir. Dolayısıyla, tarım sektöründe vergi bilincinin mevcut durumunu ortaya koymaya ve karşılaşılan temel sorunları belirlemeye yönelik araştırmaların teşvik edilmesi; elde edilecek bulgular doğrultusunda sektöre özgü, uygulanabilir ve adil vergi politikalarının geliştirilmesi noktasında önemli bir yere sahiptir.

4. Yöntem

Burada araştırmanın modeli, evreni, veri toplama yöntemleri ve analiz sürecinde uygulanan istatistiksel yöntemler hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmuştur.

4.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, Finike'deki tarım üreticilerinin vergi algı düzeylerini tanımlamayı hedeflemektedir. Araştırmada, çiftçilerin vergi algı düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelemek için betimsel içerik analizi yöntemini kullanmıştır. Betimsel çalışmalar, incelenen durumları tanımlayarak mevcut durumu ortaya koyar, durumlar arasındaki ilişkileri açıklığa kavuşturur ve değerlendirme yapılmasını sağlar (Çepni, 2007; Karasar, 2012). Bu çalışma kapsamında, çiftçilerin vergi algı düzeylerinin; cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi gibi demografik faktörlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir.

4.2. Araştırmanın Evreni

Bu araştırmanın evreni, Antalya iline bağlı Finike ilçesinde tarımsal üretim faaliyetlerinde bulunan ve Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (ÇKS) kayıtlı çiftçiler oluşturmaktadır. Finike ilçesinin seçilme nedeni, bölgedeki tarımsal üretimin oldukça yoğun olması ve buna bağlı olarak kayıtlı çiftçi sayısının yüksek olmasıdır. Tarım sektörünün Finike'deki belirgin ağırlığı, bu araştırma

için anlamlı ve temsili bir örneklem kaynağı sunmaktadır. Araştırma evreninde toplam 270 çiftçi yer almakta olup, bunların 38'i kadın ve 232'si erkek çiftçilerden oluşmaktadır. Bu dağılım hem cinsiyet temelli karşılaştırmalar yapabilmeye hem de vergi algısının demografik değişkenlerle ilişkisini değerlendirmeye olanak sağlamaktadır.

4.3. Veri Toplamada Kullanılan Yöntem ve Araçlar

Araştırmada, etik ilkeler titizlikle uygulanmış ve gerekli izinler alınmıştır. İzinlerin alınmasından sonra, verilerinin toplanmasında nitel veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan “vergi algısı ölçeği”, Sarı (2016) tarafından uygulanan ölçek ile Taytak (2010) tarafından geliştirilen ve uygulanan ölçeklerden yararlanılarak oluşturulmuştur. Anket çalışması, çiftçilerin sıklıkla bulunduğu alanlar dikkate alınarak yürütülmüştür. Bu kapsamda veri toplama süreci, Finike Toptancı Hali ile birlikte ilçede faaliyet gösteren zirai ilaç ve gübre bayilerinde gerçekleştirilmiştir. Böylece hem tarımsal üretimle doğrudan ilişkili alanlarda bulunulmuş hem de araştırmanın hedef kitlesine uygun katılımcılara erişim sağlanmıştır. Görüşmeyi kabul eden ve araştırma kriterlerini karşılayan toplam 270 çiftçiden veri toplanmıştır.

Çalışmada kullanılan ölçek, Sarı (2016) ve Taytak (2010) tarafından uygulanan ölçeklerden yararlanılarak oluşturulmuş olmasından dolayı söz konusu ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizinin yeniden yapılması gerekmiştir. Bu doğrultuda, 270 gelir vergisi mükellefi çiftçi üzerinde uygulanan anket çalışmasına ilişkin güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiş olup, sonuçlar Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Vergi Algısı Ölçeğine İlişkin Güvenirlik Analizi

Örneklem: 270					
Önermelerin	Ortalama	Minimum	Maksimum	Aralık	Maks. /Min.
	3,299	2,804	3,774	0,970	1,346
Güvenirlik Katsayısı: 12 Soru					
Cronbach Alpha Değeri: 0,849					
Standart Maddelere Dayalı Cronbach Alpha Değeri: 0,850					

Tablo 1’deki verilere göre, çiftçilere uygulanan vergi bilinci ölçeğinin güvenilir olduğu söylenebilir. De Vellis (2014), ölçeğin güvenilirliğini belirlemede Cronbach Alfa katsayısının yaygın olarak kullanıldığını belirtmektedir. Buna göre, ideal Cronbach Alfa katsayısının 0,7’nin üzerinde olması gerekmektedir. Çiftçilere uygulanan vergi algısı ölçeği için elde edilen Cronbach Alfa değeri ise 0,849’dur.

4.4. Verilerin Analizi

Çiftçilerin vergi algı düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim seviyesi ve gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için, anket sonucunda toplanan veriler SPSS 23.0 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Öncelikle, anket sonucu elde edilen veriler SPSS 23.0’a aktarılmış ve verilerin normal dağılım

gösterip göstermediğini tespit etmek için Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testleri uygulanmıştır. Büyüköztürk'ün (2011) metodolojik önerileri doğrultusunda, örneklem büyüklüğü 50'den fazla olduğunda Kolmogorov-Smirnov testinin öncelikli olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda yapılan Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testlerinin sonuçları, ölçeğin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Vergi Algısı Ölçeğine İlişkin Normallik Testi

Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
İstatistik	Df	Sig.	İstatistik	df	Sig.
,118	270	,000	,954	270	,000

Tablo 2'de yer alan normallik testi sonuçları, verilerin normal dağılım göstermediğini ortaya koymuştur. Bu nedenle, çalışmada analizlerin non-parametrik testler kullanılarak yapılması uygun görülmüştür. Buna bağlı olarak, cinsiyet ve medeni durum gibi ikili karşılaştırmalar içeren değişkenlerin analizinde Mann-Whitney U testi tercih edilmiştir. Yaş, eğitim düzeyi ve gelir seviyesi gibi çoklu karşılaştırmalar gerektiren değişkenlerin analizinde ise Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır.

5. Bulgular

Öncelikle, çiftçilerin ölçekte yer alan 12 önermeye verdikleri yanıtların betimsel analizleri, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanarak Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Çiftçilerin Vergi Algı Düzeyine Ait Betimsel Analizler

Önermeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	$\bar{x}$	s.s.
“Vergi ödemek bir vatandaşlık görevidir”	N	105	26	14	67	58	2,80
	%	38,9	9,6	5,2	24,8	21,5	1,65
“Çiftçilik faaliyetleri dışında günlük hayatta ne tür vergiler ödediğimi biliyorum”	N	18	97	39	60	56	3,14
	%	6,7	35,9	14,4	22,2	20,7	1,29
“Beni ilgilendiren vergiler hakkında yeterince bilgi sahibiyim”	N	11	53	100	36	70	3,37
	%	4,1	19,6	37,0	13,3	25,9	1,18
“Tam ve zamanında ödenmeyen vergiler kamu hizmetlerini aksatır”	N	31	15	87	50	87	3,54
	%	11,5	5,6	32,2	18,5	32,2	1,30
“Ödediğim vergiler kamu hizmeti olarak bana geri döner”	N	25	89	15	47	94	3,36
	%	9,3	33,0	5,6	17,4	34,8	1,47

		Kesinlikle Katılmıyoru Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	$\bar{x}$	s.s.
Önermeler							
“Vergi nakdi olarak ödenen parasal bir yükümlülüktür”	N	16	76	21	56	101	3,56
	%	5,9	28,1	7,8	20,7	37,4	
“Vergi kişilerin mali gücüne göre alınan bir kamu kaynağıdır”	N	12	74	31	41	112	3,62
	%	4,4	27,4	11,5	15,2	41,5	
“Vergi ödenmesi gereken zorunlu bir ödemedir”	N	39	41	64	86	40	3,17
	%	14,4	15,2	23,7	31,9	14,8	
“Vergi ödemediğim zaman belirli bir ceza ile karşı karşıya kalırım”	N	24	105	27	47	67	3,10
	%	8,9	38,9	10,0	17,4	24,8	
“Devletin vergi alması egemenlik gücünün bir gereğidir”	N	66	29	60	32	83	3,14
	%	24,4	10,7	22,2	11,9	30,7	
“Ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi ve borç yükünü artırır”	N	33	19	29	84	105	3,77
	%	12,2	7,0	10,7	31,1	38,9	
“Ödediğim verginin nerelere harcandığını bilmem vergi ödememe yardımcı olur”	N	62	54	21	86	47	3,00
	%	23,0	20,0	7,8	31,9	17,4	
Vergi Algısı Düzeyi						3,30	

Tablo 3’e göre, araştırmaya katılan çiftçilerin vergi algı düzeylerinin genel olarak orta seviyede olduğu ($\bar{x} = 3,30$) görülmüştür. Ölçekte yer alan önermeler arasında en yüksek ortalama ($\bar{x} = 3,77$) “Ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi ve borç yükünü artırır” maddesine aittir. Bunu sırasıyla, “Vergi kişilerin mali gücüne göre alınan bir kamu kaynağıdır” ($\bar{x} = 3,62$) ve “Vergi nakdi olarak ödenen parasal bir yükümlülüktür” ($\bar{x} = 3,56$) maddeleri takip etmektedir.

Öte yandan, vergi algısı ölçeğinde yer alan önermelerden en düşük ortalama ($\bar{x} = 2,80$) “Vergi ödemek bir vatandaşlık görevidir” maddesine aittir. Bunu, “Ödediğim verginin nerelere harcandığını bilmem vergi ödememe yardımcı olur” ($\bar{x} = 3,00$) ve “Vergi ödemediğim zaman belirli bir ceza ile karşı karşıya kalırım” ($\bar{x} = 3,10$) maddeleri izlemektedir.

5.1. Çiftçilerin Vergi Algı Düzeyinin Cinsiyet Değişkenine Göre Bulguları

Çalışmaya katılan çiftçilerin vergi algı düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Veriler %95 güven aralığında ve $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4’te sunulmaktadır.

Tablo 4. Çiftçilerin Cinsiyete Göre Vergi Algı Düzeylerini Karşılaştırmak Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplam	U	P
Erkek	232	130,53	30283,00	3255,00	,009*
Kadın	38	165,84	6302,00		
Toplam	270				

* p: 0,009<0.05

H₀: Çiftçilerin vergi algı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

H₁: Çiftçilerin vergi algı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 4'teki bulgulara göre H₀ hipotezi yani "Çiftçilerin vergi algı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemektedir" şeklindeki hipotezimiz reddedilmiştir. Buna göre çiftçilerin vergi algı düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir (U=3255,00; p: ,009>.05). Yapılan karşılaştırma testine göre kadın çiftçilerin vergi algısı (Sıra Ortalamaları=165,84) erkek çiftçilere göre (Sıra Ortalamaları=130,53) daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4'te sunulan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre, H₀ hipotezi- "Çiftçilerin vergi algı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemektedir"- reddedilmiştir. Buna göre, çiftçilerin vergi algı düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (U = 3255,00; p = 0,009 < 0,05). Karşılaştırma testinin sonuçlarına göre, kadın çiftçilerin vergi algısı (Sıra Ortalamaları = 165,84), erkek çiftçilere kıyasla (Sıra Ortalamaları = 130,53) daha yüksektir.

5.2. Çiftçilerin Vergi Algı Düzeyinin Medeni Durum Değişkenine Göre Bulguları

Çalışmaya katılan çiftçilerin vergi algı düzeylerinin medeni durum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Verilerin analizi 0,95 güven aralığında ve p<0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Analizin sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Çiftçilerin Medeni Durumlarına Göre Vergi Algı Düzeylerini Karşılaştırmak Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplam	U	P
Evli	227	135,77	30820,00	4819,00	,895*
Bekar	43	134,07	5765,00		
Toplam	270				

* p: ,895>.05

H₀: Çiftçilerin vergi algı düzeyleri medeni duruma göre farklılık göstermemektedir.

H₁: Çiftçilerin vergi algı düzeyleri medeni duruma göre farklılık göstermektedir.

Tablo 5'teki bulgulara göre H_0 hipotezi reddedilmemiştir. Buna göre çiftçilerin vergi algı düzeyleri medeni durumlarına göre farklılık göstermemektedir ($U=4819,0$; $p: ,895>.05$).

5.3. Çiftçilerin Vergi Algı Düzeyinin Yaş Değişkenine Göre Bulguları

Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri sonucunda, çalışmada kullanılan ölçeğin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle, istatistiksel analizlerde non-parametrik yaklaşımların kullanılması gerektiği önceki bölümlerde ifade edilmişti. Bu doğrultuda, çiftçilerin vergi algı düzeyleri ile yaş, eğitim seviyesi ve gelir düzeyi gibi çoklu değişkenler arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Analizler, %95 güven aralığında ve $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6. Çiftçilerin Yaşlarına Göre Vergi Algı Düzeylerini Karşılaştırmak Amacıyla Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Yaş	N	Sıra Ortalaması	Kruskal Wallis H X^2	p
18 – 35 yaş arası	50	116,52	6,601	,037*
36 – 50 yaş arası	120	131,59		
51 – 100 yaş arası	100	149,68		
Toplam	270			

* $p: ,037<.05$

H₀: Çiftçilerin vergi algı düzeyleri yaşlarına göre farklılık göstermemektedir.

H₁: Çiftçilerin vergi algı düzeyleri yaşlarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 6'daki bulgulara göre H_0 hipotezi reddedilmiştir. Buna göre çiftçilerin vergi algı düzeyleri yaşlarına göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($\chi^2 = 6,601$; $p = 0,037 > 0,05$ ($X^2 = 6,601$; $p: 0,037 < 0,05$)). Yapılan karşılaştırma testine göre 51 – 100 yaş aralığında olan çiftçilerin vergi algısı (Sıra Ortalamaları= 149,68) yaşça küçük olan diğer çiftçilerin vergi algılarından daha yüksek olduğu söylenebilir.

5.4. Çiftçilerin Vergi Algı Düzeyinin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Bulguları

Çiftçilerin vergi algı düzeyleri ile eğitim seviyesi arasındaki farklılıkları incelemek üzere Kruskal Wallis testi gerçekleştirilmiştir. Analizler, %95 güven aralığı ve $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Buna göre ilgili sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Çiftçilerin Eğitim Seviyesine Göre Vergi Algı Düzeylerini Karşılaştırmak Amacıyla Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Eğitim Seviyesi	N	Sıra Ortalaması	Kruskal Wallis H X^2	p
Okuryazar	36	123,92	6,473	,166*
İlkokul	96	128,05		
Ortaokul	82	137,14		

Lise	38	143,67
Üniversite	18	173,69
Toplam	270	

* p: ,166<.05

H₀: Çiftçilerin vergi algı düzeyleri eğitim seviyelerine göre farklılık göstermemektedir.

H₁: Çiftçilerin vergi algı düzeyleri eğitim seviyelerine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 7'deki bulgulara göre H₀ hipotezi reddedilmemiştir. Buna göre, çiftçilerin vergi algı düzeylerinin eğitim seviyelerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($\chi^2 = 6,473$; p = 0,166 > 0,05).

5.5. Çiftçilerin Vergi Algı Düzeyinin Gelir Seviyesi Değişkenine Göre Bulguları

Çiftçilerin vergi algı düzeyleri ile gelir seviyesi arasındaki farklılıkları incelemek üzere Kruskal Wallis testi gerçekleştirilmiştir. Analizler, %95 güven aralığı ve p < 0,05 anlamlılık düzeyi dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Çiftçilerin Gelir Seviyesine Göre Vergi Algı Düzeylerini Karşılaştırmak Amacıyla Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Gelir Seviyesi	N	Sıra Ortalaması	Kruskal Wallis H	
			X ²	p
0 – 50.000 TL arası	40	100,80		
50.001 – 100.000 TL arası	101	126,77		
100.001- 150.000 TL arası	91	146,54	22,703	,000*
150.001 – 200.000 TL arası	28	152,46		
200.000 TL üstü	10	214,50		
Toplam	270			

* p: ,000<.05

H₀: Çiftçilerin vergi algı düzeyleri eğitim seviyelerine göre farklılık göstermemektedir.

H₁: Çiftçilerin vergi algı düzeyleri eğitim seviyelerine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 8'deki bulgulara göre H₀ hipotezi- “Çiftçilerin vergi algı düzeyleri gelir seviyelerine göre farklılık göstermemektedir”- reddedilmiştir. Buna göre, çiftçilerin vergi algı düzeylerinin gelir seviyelerine göre anlamlı biçimde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($\chi^2 = 22,703$; p = 0,000 < 0,05). Bu sonuca göre, çiftçilerin gelir düzeyi arttıkça vergi algı düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

6. Sonuç ve Öneriler

Mükellef ve devlet arasındaki vergisel ilişkinin daha sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için mükelleflerin vergi algı düzeyinin yüksek olması oldukça önemlidir. Çünkü vergi gelir düzeyinin yüksek seyretmesi ve aynı zamanda vergi erozyonunun mümkün olduğunca düşük düzeyde olması vergi algı düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Netice itibariyle vergi algısını etkileyen faktörler, bireylerin vergiye karşı tutumlarını ve ödeme davranışlarını doğrudan şekillendirir. Vergi algısını etkileyen unsurların yalnızca ekonomik faktörlerle ilgili olmadığı bunun yanında mali, sosyal, kültürel ve demografik faktörlerin de vergi algısı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu çeşitli çalışmalarda ortaya konulmuş bir gerçekliktir (Sarı, 2016; Kaya, 2017; Yanık ve Doğan, 2023; Demir ve Akyol, 2024).

Bu bağlamda çalışma, Finike ilçesinde zirai faaliyetle uğraşan çiftçilerin vergi algı düzeylerini ve çeşitli demografik değişkenlere göre vergi algılarının değişip değişmediğini tespit etmek amacıyla yürütülmüştür. Bu bağlamda yapılan anket çalışması 270 çiftçi üzerinde gerçekleştirilen anket çalışmasının bulgularına göre çiftçilerin vergi algı düzeyinin ($\bar{x}=3,30$) orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda vergi algısı ölçeğinde yer alan önermelerden en yüksek düzeye ($\bar{x}=3,77$) ile “Ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi ve borç yükünü artırır” maddesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunu sırasıyla ($\bar{x}=3,62$) ile “Vergi kişilerin mali gücüne göre alınan bir kamu kaynağıdır” önermesi ve ($\bar{x}=3,56$) ile “Vergi nakdi olarak ödenen parasal bir yükümlülüktür” maddesi olduğu görülmüştür. Buna göre çiftçilerin vergi algı düzeyinin yüksek olmamasının yanında vergiyi algılama biçimlerinin; (1) vergi ile bütçe dengesi arasında bir bağlantının olduğu, (2) verginin mali güce göre alındığı ve (3) verginin parasal bir ödeme olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşılık vergi algısı ölçeğimizde yer alan önermelerden en düşük düzeyde karşılık görenler ise sırasıyla; ($\bar{x}=2,80$) ile “vergi ödemek bir vatandaşlık görevidir” önermesi ve devamında ($\bar{x}=3,00$) ile “ödediğim verginin nerelere harcandığını bilmem vergi ödememe yardımcı olur” ve ($\bar{x}=3,10$) ile “vergi ödemediğim zaman belirli bir ceza ile karşı karşıya kalırım” şeklinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma neticesinde çiftçilerin vergi algı düzeyleri cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum ve gelir seviyesi gibi değişkenlere göre değişip değişmediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre çiftçilerin cinsiyet, yaş ve gelir seviyelerine göre vergi algı düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğu, eğitim seviyesi ve medeni duruma göre ise vergi algı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkenine göre kadın çiftçilerin erkek çiftçilere göre vergi algılarının daha yüksek olduğu, yaş değişkenine göre yaşı ilerlemiş olan çiftçilerin genç çiftçilere nazaran vergi algılarının yüksek olduğu ve son olarak gelir seviyesi arttıkça çiftçilerin vergi algılarında bir artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Son olarak, Türkiye’de çiftçilerin vergi algısı ve vergi bilinci üzerine yapılan çalışmaların sayıca sınırlı olması, bu alanda daha fazla araştırma yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Özellikle, farklı bölgelerde ve farklı tarımsal ürünlerde uzmanlaşmış çiftçilerin

vergi algısı ve vergi bilinci üzerine karşılaştırmalı çalışmalar yapılması, literatüre önemli katkılar sağlayabilir. Bu noktada çiftçilerin vergi algısı ve vergi bilinci üzerine gelecekte yapılacak araştırmalar için bazı öneriler sunulabilir. Bu öneriler arasında, çiftçilerin vergi algısı ve vergi bilincini etkileyen faktörlerin detaylı olarak incelenmesi, çiftçilerin vergi algısı ve vergi bilincinin diğer meslek grupları ile karşılaştırılması, çiftçilerin vergi algısı ve vergi bilincinin bölgesel farklılıklarının incelenmesi ve zirai kazan elde edenlerin vergi algısı ve vergi bilincinin zaman içindeki değişiminin incelenmesi yer almaktadır. Ayrıca, çiftçilerin vergi algı düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim politikalarının yaygınlaştırılması, kayıt dışılıkla mücadele mekanizmalarının güçlendirilmesi ve destekleme politikalarıyla vergi sisteminin entegrasyonunun sağlanması temel önerilerimiz arasında yer almaktadır.

Kaynakça

- 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu (GVK). Resmî Gazete, 10700 (06 Ocak 1961).
- Akdoğan, A. (2011). Kamu Maliyesi, Gazi Kitabevi: Ankara.
- Birinci, E. (2010). Tarım Kesiminin Vergilendirilmesi ve Vergi Bilinci: Tekirdağ İli Merkez İlçe Örneği. Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. (13. Baskı). Pagem A Yayıncılık, Ankara.
- Ceylan, R.F., Sayın C. ve Özalp M. (2014). Tarımsal Vergilendirme Politikalarında Aile Çiftçiliğinin Yeri ve Önemi, Ulusal Aile Çiftçiliği Sempozyumu, 147-151, Ankara.
- Çepni, S. (2007). Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş. Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- De Vellis, R.F. (2014). Ölçek Geliştirme: Kuram ve Uygulamalar (Çev. Ed. Tarık Totan), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Demir, İ. C. ve Kaya, P. B. (2017). Çiftçilerin Vergi Algısı ve Vergi Uyumu: Ampirik Bir Çalışma. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19(2), 127-141.
- Demir, S., ve Akyol, S. (2024). Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Üzerine Ampirik Bir Araştırma: Akdeniz Üniversitesi Örneği. *Maliye Çalışmaları Dergisi* (72), 1-20. <https://doi.org/10.26650/mcd2024-1511609>
- Hayran, S. (2012). Zirai Kazançların Vergilendirilmesi ve Tarım İşletmeciliği Açısından Bir Değerlendirme. *Ziraat Mühendisliği Dergisi* (358), 10-13.
- Hayran, S. (2013). Türkiye’de Tarım Kesiminin Vergilendirilmesi. *Journal of the Institute of Science and Technology*, 3(1), 69-72.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2024). *Zirai Kazanç Elde Edenler İçin Vergi Rehberi*. Hazine ve Maliye Bakanlığı Yayınları. <https://www.maliye.gov.tr/zirai-kazanc-vergilendirme-rehberi>.

- Karasar, N. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara.
- Kaya, P. B. (2017). Zirai Kazançların Vergilendirilmesinde Çiftçilerin Vergi Algısı: Antalya İli Örneği. Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Oğuz, İ. B. (2023). *Türkiye'de Tarım Sektörünün Vergilendirilmesi ve Tarım Sektörüne Yönelik Vergi Algısının Ölçülmesi: Urla (İzmir) Örneği Doktora Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, İzmir.
- Sarı, B. (2016). Türkiye’de Tarım Kesiminde Vergi Uyum, Vergi Bilinci ve Tarım Kesiminin Vergilendirilmesi: Malatya Merkez İlçe Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Sarı, B., ve Gencel, U. (2016). Türkiye’de Tarım Kesiminde Vergi Uyum ve Vergi Bilinci: Malatya Merkez İlçe Örneği. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 1-17.
- Şentürk, K. C. ve Yardımcıoğlu, M. (2018). Türkiye’de Tarımsal Faaliyetlerin Vergi ve Muhasebe Uygulamalarındaki Durumu. *Social Sciences Studies Journal*, 4(13), 18-34.
- Taşdelen, A. (2010). Hukukî Açıdan Zirai Kazançların Vergilendirilmesi. *Akdeniz University Journal of the Faculty of Agriculture*, 23(2), 137-144.
- Taytak, M. (2010). İlköğretim 2. Kademe Öğrencilerinde Vergi Bilincinin Tespiti: Ampirik Bir Araştırma. *Maliye Dergisi*, (158): 496-512.
- Uyanık, N. ve Berk, F. M. (2016). Mekân, Şehir ve Medeniyet Bağlamında Çatalhöyük. *Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 1-14.
- Yanık, A., ve Doğan, E. (2023). Vergi Bilinci ve Vergi Algısı: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(44), 1-24. <https://doi.org/10.35343/kosbed.1164995>.